

Житарюк Марія Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти
«бакалавр» Національної академії
внутрішніх справ

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та
судових експертиз ННІ №2 НАВС

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІНОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Жахливі події останніх років на території України, свідками та мимовільними учасниками яких ми стали, спричинили незворотні зміни у всіх сферах суспільного життя українців. Події, які раніше були знайомі нам лише як телевізійні хроніки, стали реаліями нашого життя: запеклі бої, розірвані міни, зруйновані оселі, зруйновані долі, загиблі військовослужбовці та мирні жителі. Тому реформи, що проводяться на сучасному етапі розвитку української незалежної держави, спричиняють кардинальні зміни в усіх сферах громадського життя. Реалізація цього курсу має призвести до зниження рівня злочинності в зоні проведення операції Об'єднаних сил так і взагалі Україні, а також підвищення ефективності та результативності роботи правоохоронних органів з виявлення, розслідування злочинів. Успішне виконання завдань з боротьби зі злочинністю вимагає від правоохоронних органів подальшого удосконалення й оновлення прийомів та способів виявлення і дослідження матеріальних слідів злочинів. Як відомо, посилений контроль запровадили також на залізничних станціях та автовокзалах Донеччини, де постійно чергують близько 150 поліцейських та працівників військової служби правопорядку. Вони перевіряють вагони та салони автотранспорт, а також самих пасажирів, і тих, хто їх зустрічає. Підвищені заходи безпеки пов'язані зі значною кількістю випадків, коли люди намагаються провести, так би мовити, «особливі сувеніри із зони ООС». У них задіяні кінологи з собаками, натренованими на пошук зброї, боєприпасів та вибухівки. У зв'язку з цим, особлива увага повинна приділятися ідентифікаційним видам досліджень. Так при розслідуванні злочинів слідчим доводиться стикатися з такою проблемою, як недостатність чи відсутність доказів. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може бути застосування криміналістичної одорології. Саме тому криміналістичне використання запахових слідів людини в ідентифікації особи злочинця, конкретного джерела цих запахових слідів, а також у можливості надання розшукової і доказової інформації для вирішення питання її невинності набуло нового розвитку і впровадження в практику діяльності правоохоронних органів.

У криміналістиці термін «запах» в першому його значенні – матеріальне його тіло. Внаслідок взаємодії об'єктів при вчиненні злочину виникає запах, що виконує функцію сліду в трасологічному значенні. Дані матеріальні газоутворення називають слідами запаху.

Оскільки випаровування, тобто перехід із рідкого в газоподібний, відбувається за будь яких умов, то процес створення запахового сліду неперервний.

Властивості запахового сліду:

- непереривність запахових слідів;
- рухливість запахових слідів;
- розсіювальність запахових слідів;
- подільність запахових слідів.

Зважаючи на властивості запахового сліду в криміналістиці виник новий напрямок – **криміналістична одорологія**. Це розділ науки криміналістики, що займається дослідженням фізичних і біологічних закономірностей механізму утворення слідів запаху і розробленням на цій основі методів і засобів дослідження, збирання і використання слідів у кримінальному судочинстві.

Використання одорологічної інформації у боротьбі із злочинами бере початок тільки з 1896 року, коли за ініціативою відомого австрійського криміналіста Ганса Гросса в Гільдесгеймі з'явилося 12 собак, навчених веденню поліцейської служби. З часом була звернена увага на можливість криміналістичного використання природної здібності собаки вистежувати по слідах запаху свою жертву. Відшліфовані до унікальності на протязі тисячолітньої еволюції, збережені і розвиненні в процесі подальшого одомашнення і довготривалої селекційної роботи, нюхові здібності собаки стали використовуватися людиною в боротьбі із злочинами.

Саме Гансу Гроссу належала перша оцінка значення результатів застосування поза лабораторної собаки-детектора для пошуку людини по слідах його запаху на місцевості.

Розвиток службової кінології МВС України розпочинається з 2 квітня 1994 року, коли наказом МВС України № 169 на правах відділу було створено Службу організації роботи службового собаківництва у правоохоронній діяльності МВС України. У 2002 році згаданий вище відділ, було ліквідовано, а методичне керівництво кінологічною службою всієї системи МВС України покладене на групу службового собаківництва Департаменту карного розшуку.

11 жовтня 2003 року було підписано наказ МВС України № 1168 « Про створення кінологічної служби», яким передбачалося створення кінологічної служби як окремого підрозділу у структурі блоку кримінальної міліції. На них покладено виконання , зокрема, організаційно - методичних, контрольно-наглядових функцій, регулятивну та облікову діяльність у кінологічній сфері в системі МВС.

В зв'язку з реформуванням системи Міністерства внутрішніх справ України 2 вересня 2015 р. Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII прийняв рішення щодо створення центрального органу виконавчої влади – Національна поліція, яка підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України. В Наказі № 1145 01.11.2016 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України», відповідно до пункту 12 частини 3 статті 45 Закону України «Про поліцію» та з метою забезпечення організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України, ефективного використання можливостей кінологічної служби в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку зазначено, що основними завданнями служби є:

- організація і розвиток системи службового собаківництва, його ефективне функціонування на підставі впровадження науково-обґрунтованих методів управління органами й підрозділами служби кінології;
- організаційне та методичне забезпечення діяльності кінологічної служби;
- управління та координація роботи кінологічних підрозділів у мирний та особливий період;
- упровадження організаційних заходів щодо забезпечення розвитку матеріально-технічної бази, контролю за проведенням ветеринарних та зооінженерних видів діяльності.

Концепцію розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України 24.05.2017 № 442 визначає основні напрями розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ (далі - ЦОВВ МВС), та Національної гвардії України (далі – НГУ) до 2020 року і спрямована на створення сучасних кінологічних підрозділів, здатних забезпечити виконання покладених на них завдань.

До кінологічних підрозділів і служб ЦОВВ МВС та НГУ належать:

- 1) кінологічна служба Національної поліції України;
- 2) кінологічна служба Державної прикордонної служби України;
- 3) кінологічна служба Національної гвардії України;
- 4) кінологічна служба Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

Концепція також передбачає створення кінологічного центру, який є головним кінологічним підрозділом з організаційного і методичного керівництва працівниками підрозділів поліції, які виконують функції кінологічного забезпечення службової діяльності та є основною базою з утримання, розведення, вирощування, підготовки та використання

службових собак у протидії злочинності, забезпеченні публічної безпеки і порядку.

Розробка нових технічних засобів для проведення слідчих (розшукових) дій з використанням собак кінологічної служби. Так фахівцями кінологічної служби ДНДІ МВС України на замовлення відділу організації кінологічної діяльності Національної поліції України, розроблена система передачі відео з місця виконання завдань призначена для огляду об'єктів, небезпечних для життя працівників: місце засідки злочинців, наявність вибухових пристроїв тощо. До складу зазначеної системи входять наголовник, на якому встановлюється відеокамера, жилет для розміщення пристрою отримання команд від оператора-кінолога та ретранслятор для передачі відеоконтенту кінологу. У оператора-кінолога знаходиться планшет, на якому відображається картинка з місця знаходження собаки.

Для подальшого розвитку кінологічної служби 8-9 листопада 2018 року на базі Головного управління Національної поліції в Хмельницькій обл. проходила міжвідоча науково-практична конференція з проблемних питань розвитку службової кінології органів виконавчої влади, діяльність яких координується МВС. В рамках конференції відбулося відкриття нового сучасного кінологічного центру ГУНП в Хмельницькій обл., на базі якого готуватимуть службових собак не лише для поліції, а й інших силових структур, а також визначила основні напрями розвитку службової кінології, а саме: організацію управління органами й підрозділами кінологічної служби, методичне забезпечення та організаційні заходи щодо забезпечення розвитку матеріально-технічної бази.

Загалом в органах внутрішніх справ нараховується понад 3 тисячі службових собак, з яких 1140 – розшукових, 1554 – патрульно-розшукових, 74 – для пошуку вибухівки та 57 – наркотичних речовин. У Національній поліції України несуть службу 850 собак, в Збройних силах України перебувають 266 собак. З початку поточного року кінологів зі службовою собакою активно залучали до слідчо (розшукових) дій. Так за шість місяців цього року кінологи виїжджали 12.7 тисячі разів на місця подій понад, з них у 500 випадках це допомогло в розслідуванні злочинів. Також виявлено більше 440 вибухових пристроїв, 43, 5 кг. вибухової речовини, понад 100 одиниць вогнепальної зброї та 27, 8 тисяч набоїв.

Кінологічна служба є службою бойового забезпечення і призначена для організації і методичного забезпечення. Ефективне використання потенціалу службової кінології в розслідуванні злочинів, забезпеченні громадської безпеки, протидії тероризму, нелегальному обігу вогнепальної зброї і наркотиків в зоні проведення операції Об'єднаних сил, є один з напрямів подальшого покращення оперативно-службової діяльності Національної поліції. Адже для цього є чудова база та неабиякий досвід роботи кінологів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодексу України: станом на 1 грудня 2013 р URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний кодекс України: станом на 20 грудня 2014 р URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : затверджено Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1339 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.
5. Про судову експертизу : № 4038-XII за станом на 25 лютого 1994 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1994. – № 28. – 232 с. – (Закон України).
6. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: затверджено Наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.
7. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 липн. 2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.
8. Криміналістика : курс лекцій / В. П. Бахін, І. В. Гора, П. В. Цимбал. Ірпінь ВДЦ АПСУ, 2002. 416 с.
9. Біленчук П. Д., Головач В. В., Салтевський М. В. . Криміналістика / під ред. П. Д. Біленчука. Київ: Вища школа, 2000. 256 с.
10. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко та ін. Київ: ЦУЛ, 2015. 544с.
11. Криміналістика / под ред. Т. А. Седовой, А. А. Эксархопуло. СПб: Право, 2001. 928 с.
12. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових)дій: навчальний посібник / Є.Ю. Свобода, А.В. Кофанов, А.В. Самодін, О.Г. Волошин та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 442с.
13. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус., А.В. Іщенко., О.О. Алексєєв. Київ: «Центр учб.літер.», 2015. 544 с.
14. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі). Київ: Кондор, 2005. 588 с.